

SKALDENDICHT

Scandinavische allitererende versvormen

*uitgelegd en toegepast
door Flierefluiter*

© 2023

Hef de hoorn, Heil, op Odins buit!

Inleiding

In deze minibundel 'Skaldendicht' beschrijf ik acht Scandinavische allitererende versvormen en pas deze toe in een gedicht met een Germaans thema. Dit doe ik ter lering en vermaak voor mezelf en in de hoop moderne skalden, asatru-ers en andere aanhangers van het Germaans Heidendom te inspireren deze traditionele versvormen weer te gaan gebruiken in hun gedichten.

De beschreven Scandinavische versvormen werden tussen de 8^e en 13^e eeuw gebruikt bij het schrijven van gedichten in het Oud-Noors. De meeste hiervan zijn bewaard gebleven in manuscripten in IJsland, maar er zijn ook gedichten gevonden in manuscripten en (runen)inscripties in Noorwegen, Zweden en Denemarken. Deze oude versvormen worden meestal verdeelt in twee categorieën, namelijk de Edda vormen en de skaldische vormen, maar dit onderscheid is niet heel scherp te trekken.

Globaal zijn de Edda versvormen gebruikt bij het schrijven van de gedichten uit de Lied-Edda (Codex Regius), een IJslands manuscript uit circa 1270 met mythologische verhalen in dichtvorm. Ze zijn wat ouder en minder complex dan de skaldische versvormen die vooral gebruikt werden om lofdichten te schrijven over koningen en andere adellijke heersers. Skalden waren dan ook dichters, zangers en vertellers die vanaf de 9^e eeuw tot in de late middeleeuwen verbonden waren aan de hoven van adellijke heersers. In de Proza Edda, een handboek voor skalden dat rond 1220 op IJsland is geschreven door de skald Snorri Sturluson, staan enkele tientallen skaldische versvormen beschreven die meestal slechts op kleine details van elkaar verschillen en feitelijk allemaal varianten van een paar hoofdvormen zijn. Het oudste voorbeeld van een skaldische vers is gevonden op de runesteen van Karlevi uit de 10^e eeuw.

De Scandinavische versvormen in 'Skaldendicht' zijn allemaal vormen die passen in de traditie van Germaanse allitererende versvormen. Een van de oudste voorbeelden van een strofe in zo'n allitererende vorm is in runenschrift te vinden op de 'Horns van Galehus', twee gouden (vermoedelijk) drinkhoorns uit de 4^e eeuw.

Kenmerkend voor deze versvormen is dat de versregels worden opgedeeld in twee halve regels met elk een voorgeschreven aantal lettergrepen (meestal tussen de drie en acht, in onderstaand voorbeeld zes) en een voorgeschreven aantal sterk benadrukte lettergrepen (heffingen) hebben en die met elkaar verbonden zijn door alliteratie (beginrijm). In het voorbeeld zijn de lettergrepen **vrij**, **fijn**, **vers** en **ijs** sterk benadrukt en allitereren de woorden **vrije**, **verzen** en **versregels**. In het voorbeeld allitereren de eerste heffing en een minder benadrukte lettergreep uit de eerste regel met de eerste heffing uit de tweede regel. Dat mag, maar het is mooier, en bij sommige versvormen voorgeschreven, om alleen de heffingen te laten allitereren.

Vrije verzen zijn *fijn*,
versregels *ijspegels*.

Verder allitereren in het voorbeeld hierboven telkens de beginletters van woorden, maar dat hoeft niet. Ook de beginletters van sterk benadrukte lettergrepen mogen allitereren, zoals *helden* – *behaald* in het voorbeeld hieronder.

Overwinningen, door helden te velde behaald.

En tenslotte moet er bij sommige versvormen ook binnen elke regel rijm (aðalhending) of medeklinker assonantie (skothending) zijn. In het voorbeeld zijn de lettergrepen *helden* en *velde* de binnenrijm. Hierbij zijn het de eindlettergrepen van woorden die rijmen, maar het mogen ook andere lettergrepen zijn. Bijvoorbeeld *haardracht-paarden*.

In het voorbeeld zit geen medeklinker assonantie. Hiervan is sprake als twee lettergrepen eindigen op dezelfde medeklinker maar voorafgegaan worden door een andere klinker. Voorbeelden hiervan zijn *pet-kat* en *petten-kater*. Bij assonantie is overigens de klank van de medeklinker leidend en niet de letter, dus *haat-moed* assoneert ook omdat de d en de t hier hetzelfde uitgesproken worden. Het woordpaar *helden* en *behaald* in het voorbeeld lijkt wel op medeklinker assonantie (*helden-behaald*) maar is het niet omdat de eerste lettergreep van *helden* *hel* is en de letter d daar buiten valt.

Eindrijm, waarbij de laatste woorden van regels op elkaar rijmen (runhent), mag altijd, maar wordt bij geen enkele vorm voorgeschreven.

Ik wens iedereen veel plezier bij het lezen van ‘Skaldendicht’ en veel inspiratie, soms een beetje frustratie, maar vooral heel veel lol bij het toepassen van de beschreven versvormen in eigen gedichten!!!

Flierefluiter

FXP

Geraadpleegde literatuur:

Frigga Asraaf (2010) Asatru; een naslagwerk

Marcel Otten (vert.) (1994) Edda (Lied Edda/Codex Regius)

Nederlandse Taalunie (2005) het Groene Boekje; woordenlijst Nederlandse taal.

Robin Skelton (2002) The shapes of our singing; A comprehensive guide to verse forms and metres from around the world

Snorri Sturluson (±1220) Edda (Proza Edda)

Paula Vermeyden ism Arend Quak (2000) Van Aegir tot Ymir; personages en thema's uit de Germaanse en Noordse mythologie

Wikipedia (Old Norse poetry, Alliterative verse)

<https://prechristianreligions.org>

<https://skaldic.org>

Op naar de verzen...

Mede der Poëzie

Vrede verbindt
Vanir en Asir
spugen speeksel
scheppen Kvasir
wijzer dan wijs
wetend orakel

dwergen doden hem
doen honing bij bloed
mengen zo mede
mede der dichters
wordt het weergeld
wat Suttungr's
wilde woede stilt
bewaakt door Gunlödd

Baugi, Suttungr's broer
belooft het brouwsel
Odin voor de oogst,
offer en loon
maar Gunlödd geeft niets
geen druppel mede

slim is Odin, sluw
als slang verstopt
drinkt hij drie vaten
drinkt hij alles op
en vlucht vervolgens
vlucht als adelaar
vliegt vlug naar Asgard
gevolgd door Suttungr
Odin ontsnapt
ontvreemdt de mede

een gave als gift
voor grote skalden
verdwaalde druppels
delen de rijmers

ŷ 2023

De eerste versvorm in 'Skaldendicht' is de **Fornyroislag (Fornyrðislag)** wat 'Oude Verhaalvorm' betekent. Het is een Edda versvorm die te vinden is in de Lied Edda en op stenen met runen inscripties. De gedichten van deze vorm bestaan uit regelparen van 4 of 5 lettergrepen met telkens twee heffingen. In de eerste regel allitereren twee woorden, waaronder de eerste heffing, met de eerste heffing van regel twee. Een gedicht in deze vorm bestaat uit een of meer strofen van een tot tien (soms meer) regelparen.

Regel1: 4/5 lg 2 heffingen 2 alliteratie
Regel2: 4/5 lg 2 heffingen 1 alliteratie
enz.

De **Ljoahattr (Ljóðaháttir)** ofwel 'Liedvorm' is ook een Edda versvorm en werd veel gebruikt voor gedichten die gezongen werden. Hij bestaat uit strofen van zes regels. De eerste twee regels met vier of vijf lettergrepen en twee heffingen waarvan de eerste regel twee alliteraties heeft en de tweede regel een op de eerste heffing. Hierna volgt een derde regel met vijf, zes of zeven lettergrepen, drie heffingen en twee alliteraties binnen de regel. De volgende drie regels volgen dezelfde opbouw.

Yggdrasil

Boom der Bomen
bij de Bron van Urd,
Drager der Werelden,
negeer Nidhöggs
venijnig geknaag,
wees nog lang de Wereld Es!

Regel1: 4/5 lg 2 heffingen 2 alliteraties
Regel2: 4/5 lg 2 heffingen 1 alliteratie
Regel3: 5/6/7 lg 3 heffingen 2 alliteraties
Regel4: 4/5 lg 2 heffingen 2 alliteraties
Regel5: 4/5 lg 2 heffingen 1 alliteratie
Regel6: 5/6/7 lg 3 heffingen 2 alliteraties

Yb2023

De **Galdralag** ofwel 'Bezweringsvorm' is een variant op de Ljoahattr. Het heeft dezelfde vorm met alleen een extra zevende regel die qua vorm gelijk is aan regel drie en zes en qua inhoud een soort herhaling van de zesde regel is.

Merseburg revisited

Een gebroken been
had Balders paard,
Odin heelt Balders hengst:
Bot groei aan bot,
Been groei aan been,
Laat het zijn als gelijmd,
een gelijmd ledemaat!

Regel1: 4/5 lg 2 heffingen 2 alliteraties
Regel2: 4/5 lg 2 heffingen 1 alliteratie
Regel3: 5/6/7 lg 3 heffingen 2 alliteraties
Regel4: 4/5 lg 2 heffingen 2 alliteraties
Regel5: 4/5 lg 2 heffingen 1 alliteratie
Regel6: 5/6/7 lg 3 heffingen 2 alliteraties
Regel7: 5/6/7 lg 3 heffingen 2 alliteraties

Yb 2023

Deze bezwering is gebaseerd op de 'Tweede Merseburger Toverspreuk', een Germaanse bezwering om het gebroken been van een paard te helen die gevonden is in een 9^e of 10^e eeuws manuscript in de bibliotheek van het Domkapittel van Merseburg.

Dergelijke bezweringen zijn traditioneel opgebouwd uit drie onderdelen. Het begint met een zogenaamd 'precedentgeval' om aan te geven waar de bezwering voor dient. Hier is dat het helen van het gebroken been van een paard. Daarna volgt de eigenlijke spreuk (bot groei aan bot, been groei aan been) en de bezwering eindigt met het gewenste resultaat (laat het zijn als gelijmd, een gelijmd ledemaat).

Deze opbouw is Germaans van oorsprong maar bleef tot ver in de Middeleeuwen in gebruik bij Christelijke bezweringen.

Futhark

ƿ

vonk, vee en welvaart
veel, heel veel rijkdom

ᵿ

viriel en vruchtbaar
vitale oeros

ᵾ

defensieve doorn
destructieve drift

ᚠ

goddelijke geest
geeft wijsheid adem

ᚲ

rijd en reis ridder
richt je roer op koers

ᚫ

toortslicht, lichtbaken
laat kennis je leiden

ᚨ

geef gul, geef offers
geen gratis geschenk

ᚷ

vervulling, vreugde
vrij van wensen, heil

ᚱ

helse hagelbui
hekserij, onheil

ᚦ

nu of nooit, noodzaak
noodvuren branden

ᚇ

koud, kil winterijs
kruit de kade op

ᚹ

het wiel wentelt door
weer keert alles weer

ᚷ

wereldboom wijdt in
weegt mens gelijk god

ᚵ

geboorte baart lot
belooft leven, dood

ᚷ

biedt ons bescherming
blijvende zegen

ᚷ

zomerzon zindert
zonnegloed verwarmt

↑

wetten, waarden, eer
winnaar, bloedeed, eer

Þ

moeder der moeders
mams warme armen

M

viervoetig voertuig
verder vooruit gaan

M

mens en maatschappij
macht door samenkracht

↑

diep en donker meer
dromend van vrede

◇

lust en liefde leiden
tot leven geven

◇

verbonden met bloed
en bodem aan stam

M

alles, alles eindigt
alles Ragnarokt

Yb 2023

De **Malahattr (málahátrr)** vorm is een variant op de Fornyroislag en betekent 'Spreekvorm'. Hij bestaat uit regels van 5 lettergrepen met twee of drie heffingen per regel en dezelfde alliteraties als de Fornyrislag. Een gedicht in deze vorm bestaat uit een of meer strofen van een tot tien (soms meer) regelparen.

Regel1: 5 lg 2/3 heffingen 2 alliteratie
Regel2: 5 lg 2/3 heffingen 1 alliteratie
enz.

Draught betekent 'Geestrijm' en is de enige Edda vorm met binnenrijm en medeklinker assonantie. Hij bestaat uit strofen van acht regels met zeven lettergrepen en drie heffingen. De oneven regels hebben twee alliteraties, waarvan minimaal een op een heffing, en de even regels een alliteratie op de eerste heffing. Verder hebben de oneven regels medeklinker assonantie en de even regels binnenrijm.

Brisingamen

Vrouwe der Vanir, Freya,
verleidster, Schoonste Schone:
Ik bid U, zegen mijn bed,
breng vlot orgastisch genot,
laat mijn lijf lief sidderen
langdurig met lust gekust.
Schitter, oh Schat, schitter met
uw sensueel seksjuweel!

R1: 7 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R2: 7 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm
R3: 7 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R4: 7 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm
R5: 7 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R6: 7 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm
R7: 7 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R8: 7 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm

Υ 2023

De **Drottkvaett (Dróttkvætt)** is een Skaldenvorm, de naam betekent dan ook 'Hofmetrum'. Ook deze vorm bestaat uit strofen van acht regel waarbij elke regel 6 lettergrepen en meestal drie heffingen heeft. De oneven regels hebben twee alliteraties, waarvan minimaal een op een heffing, en de even regels een alliteratie op de eerste heffing. Verder hebben de oneven regels medeklinker assonantie en de even regels binnenrijm. Deze versvorm vinden we terug op de 'Runesteen van Karlevi' uit de 10^e eeuw waar hij gebruikt is in een tekst ter nagedachtenis aan een gevallen hoofdman.

Waaier

Wegkenner, waarheen kan
ik reizen, wijzen de
runenritsers hun raad
mij naar raaf of laaf ik
mij met Mimirs mede?
Moede Reiziger, moet
mijn dolen doel dienen?
Gedwaal is mijn verhaal!

R1: 6 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R2: 6 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm
R3: 6 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R4: 6 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm
R5: 6 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R6: 6 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm
R7: 6 lg, 3 heff., 2 allit., assonantie
R8: 6 lg, 3 heff., 1 allit., binnenrijm

Υ 2023

Wegkenner, Runenritser, Moede Reiziger, Waaier; dit zijn enkele bijnamen van de god Odin. In de Lied Edda staan er ongeveer 50 genoemd. Skalden konden deze namen in hun gedichten gebruiken als 'kenning', poëtische synoniemen, voor verschillende functies en mythologische rollen van Odin.

De **Hrynhenda** of **Hrynjandi Hátrr** vorm is voortgekomen uit de Drottkvaett en betekent ‘Stromende versvorm’. Er bestaan veel varianten van deze vorm die slechts op kleine details van elkaar verschillen. Ik beschrijf hier de basisvorm die bestaat uit strofen van acht regels met elk acht lettergrepen en meestal vier heffingen. De oneven regels hebben twee alliteraties, waarvan minimaal een op een heffing, en de even regels een alliteratie op de eerste heffing. Verder hebben de oneven regels medeklinker assonantie en de even regels binnenrijm.

Toversmid

Vuur verwarmt, vervormt koud ijzer,
wringt staal om staal, hamerkabaal,
al smedend schept de smid, ambacht,
schept smedend schoonheid, kwaliteit,
spades, hekken en hakbijlen,
hoefijzers, oorijzers, ringen;
edoch, de toversmid smeedt geen
dingen, maar herinneringen.

R1: 8 lg, 4heff., 2 all., assonantie
R2: 8 lg, 4heff., 1 all., binnenrijm
R3: 8 lg, 4heff., 2 all., assonantie
R4: 8 lg, 4heff., 1 all., binnenrijm
R5: 8 lg, 4heff., 2 all., assonantie
R6: 8 lg, 4heff., 1 all., binnenrijm
R7: 8 lg, 4heff., 2 all., assonantie
R8: 8 lg, 4heff., 1 all., binnenrijm

ᚷ 2023

In Memoriam Leo

Disablot vertelt de Zweedse saga van Disa die in 1555 is opgeschreven door de priester, kaartenmaker en schrijver Olaus Magnus. Het is geschreven als **Kviouhattr (Kviðuhátrr)** wat ‘Dichtersvorm’ betekent. Het is een skaldenvorm die veel gebruikt werd bij het schrijven van genealogische poëzie waarbij de afstammingslijn van een adellijk persoon of geslacht geëerd werd. Deze vorm is een variant op de Fornyroislag met strofen die opgebouwd zijn uit regelparen van afwisselend drie en vier lettergrepen met twee heffingen. Beide regels allitereren met elkaar op minimaal 1 lettergreep per regel.

Regel1: 3 lg 2heffingen 1 alliteratie
Regel2: 4 lg 2 heffingen 1 alliteratie
enz.

Disablot

Honger heerst
hier in Zweden,
Freyrs wijzen
weten wel raad:
zoek ouden,
zieken, zwakken
en dood ze,
dood ze allen,
maak minder
hongermonden.

Disa weent,
weet wat beters,
ze wil Freyr
terechtwijzen;
komen mag
maar met eisen:
niet bij dag,
noch in de nacht;
niet in maand,
noch in een jaar;
stilstaande
maanstand mag wel;
niet te voet,
noch op een paard;
niet per boot,
noch in een kar;
niet gekleed,
noch ongekleeed;
alleen zo
zal ze komen.

Disa denkt
lang en diep na:
gaat per slee,
geitgetrokken;
niet naakt maar
met visnet aan,
oudjaarsdag
op volle maan;
arriveert
als het schemert;
Disa is
dan wel welkom.

Freyr hoort haar,
haar raad is wijs:
laat zieken,
zwakken, ouden
in leven;
loting bepaalt
wie het land
verlaat en gaat
naar Norrland,
nieuw boerenland;
nieuw leven.

ᚢ 2023

Over de auteur:

Flierefluter is bard bij de Brittish Druid Order en de Orde van Barden, Ovaten en Druïden. Barden zijn de Keltische tegenhanger van de Scandinavische skalden.

Flierefluter is dichter en verteller van mythen, sagen, legendes en andere traditionele volksverhalen. Hiernaast schrijft hij ook artikelen voor paganistische tijdschriften als Dryade en Wiccan Rede Online.

Meer informatie over Flierefluter is te vinden op:

<https://jackstoop.eu/>

In Skaldendicht beschrijft Flierefluter acht Scandinavische allitererende versvormen en past deze toe in een gedicht met een Germaans thema. Dit doet hij ter lering en vermaak van zichzelf en in de hoop moderne skalden, Asatru-ers en andere aanhangers van het Germaans Heidendom te inspireren deze traditionele versvormen weer te gaan gebruiken in hun gedichten.

Afbeeldingen:

Kaft: 'The Travelling Skald' door Rasmus Weinhardt

Op naar de verzen: de 'Runesteen van Karlevi'

Na Disablot: de 'Hoorns van Galehus'

Alle teksten en gedichten in 'Skaldendicht' zijn, onder vermelding van auteur en bron, vrij te gebruiken.

Flierefluter © 2023